

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Ehdotus: Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi energian loppukäytön tehokkuudesta ja energiapalveluista”

KOM(2003) 739 lopullinen — 2003/0300 COD

(2005/C 120/21)

Neuvosto päätti 23. tammikuuta 2004 pyytää Euroopan yhteisön perustamissopimuksen 175 artiklan 1 kohdan nojalla Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon edellä mainitusta aiheesta.

Asian valmistelusta vastannut ”liikenne, energia, perusrakenteet, tietoyhteiskunta” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 5. lokakuuta 2004. Esittelijä oli Ulla **Sirkeinen**.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 27.–28. lokakuuta 2004 pitämässään 412. täysistunnossa (lokakuun 28. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 117 ääntä puolesta, 10 vastaan 14:n pidättyessä äänestämästä.

1 Taustaa

1.1 EU:n energiapolitiikassa on viime vuosina seurattu seuraavia kolmea päälinjaa:

— tehokkaiden ja avointen sähkö- ja kaasumarkkinoiden luominen

— energian toimitusvarmuuden varmistaminen sekä

— tiukkojen ympäristötavoitteiden saavuttaminen sekä erityisesti ilmastomuutoksen torjuminen.

Kyseisillä aloilla hyväksyttyyn keskeiseen lainsäädäntöön sisältyvät tarkistettut sähkö- ja kaasumarkkinadirektiivit, joilla markkinat avataan käyttäjille kotitalouksia lukuun ottamatta vuoden 2004 keskivaiheilla ja kaikille kuluttajille vuonna 2007. Vuonna 2001 julkaistiin sähkön toimitusvarmuutta käsittelevä vihreä kirja, jossa kysynnänhallintaa painotettiin yhtenä keskeisenä keinona sekä toimintavarmuutta että ilmastomuutoksen torjumista ajatellen.

1.2 Kohtuuhintaisen energian luotettava saatavuus on keskeinen edellytys talouskasvulle ja Euroopan unionin kansalaisten hyvinvoinnille. Tämän mukaisesti ETSK on lausunnoissaan tukenut komission tavoitteita ja lähestymistapaa.

1.3 Komissio esitti ehdotuksen direktiiviksi energian loppukäytön tehokkuudesta ja energiapalveluista osana energiainfrastruktuureja ja toimitusvarmuutta käsittelevää ehdotuspakettia. Komissio muistuttaa, että tässä yhteydessä kysymystä kysynnän ja tarjonnan tasapainosta ei voida jättää huomiotta. Perimmäinen syy verkkojen kuormituksen lisääntymiselle on kysynnän kasvu, jota voidaan osittain torjua kysynnänhallinnan avulla.

1.4 Energian loppukäytön tehokkuuden tai energiansäästön on jo pitkään ymmärretty olevan huomattava tekijä energiapalveluissa. Energiankäytön vähentäminen säästää varoja ja parantaa suoraan toimitusvarmuutta sekä vähentää monissa tapauksissa kasvihuonekaasuja, koska tarve tuottaa sähköä ja investoida uuteen tuotantoon, sähkönsiirtoon ja jakeluun vähenee.

1.5 Energiatehokkuuden parantamiseen liittyy huomattavia mahdollisuuksia. Tiedonannossa viitataan tutkimuksiin, jotka osoittavat, että energian loppukulutusta EU:ssa voitaisiin vähentää keskimäärin ainakin 20 prosenttia heikentämättä hyvinvointia ja aiheuttamatta ylimääräisiä kustannuksia. Tehokkuuspotentiaali sähkön käytön osalta on yleensä kyseistä kokonaisprosenttilukua alhaisempi ja korkeampi muiden energiamuotojen osalta.

1.6 Energiapakettiin liittyvässä tiedonannossa komissio toteaa, että sähkön kysynnän kasvusta tulevaisuudessa selvittää kysynnänhallinnan avulla. Joitakin uusia investointeja katsotaan kuitenkin tarvittavan jo yksistään käyttöikänsä loppuun tulleiden laitosten uusimiseksi. Komissio katsoo, että suuri osa kyseisistä investoinneista kohdistuu uusiutuviin energialähteisiin sekä yhdistettyyn sähkön- ja lämmöntuotantoon perustuvaan pienimuotoiseen hajautettuun sähköntuotantoon.

1.6.1 Komitea on eri mieltä sähköalan tulevaisuuden suuntauksista ja tarpeista koskevasta kuvauksesta. Toimitusvarmuutta käsittelevältä tiedonannolta tulisi voida odottaa paljon selkeämpiä ja realistisempia tietoja tulevaisuuden suuntauksista ja mahdollisuuksista etenkin, kun saatavilla on huomattavasti laadukkaampia määrällisiä tietoja ja skenaarioita sekä jopa komission itsensä laatimaa aineistoa. Selkeiden ja realististen — vaikkakin monien mielestä ikävien — perustietojen esittämättä jättäminen ei hyödytä ketään.

1.6.2 Hyvin suurpiirteinenkin laskutoimitus antaa käsityksen ongelman laajuudesta sekä vaihtoehtoista sen ratkaisemiseksi. Sähkön kysyntä kasvaa EU:ssa nykyään 1–2 prosentin vuosivauhdilla. Uusiutuviin energialähteisiin perustuvan EU:n sähköntuotantotavoitteen saavuttaminen merkitsisi alle yhden prosentin vuosittaista lisäystä. Ehdotettu energiatehokkuutta koskeva tavoite vähentäisi vuosittaista kasvua yhdellä prosentilla. Uusiutuvat energianlähteet ja energiatehokkuus voisivat näin kompensoida kysynnän kasvun sekä lisäksi mahdollisesti korvata olemassa olevaa kapasiteettia huomattavasti alle yhden prosentin vuodessa. Voimalaitosten toimintaikä on 30–50 vuotta, mikä teoreettisesti ajatellen merkitsee sitä, että korvaavia investointeja on tehtävä kolmen prosentin keskimääräisellä vuosivauhdilla. Kansainvälinen energijärjestö (IEA) on todennut, että seuraavien 20 vuoden aikana EU:ssa tarvitaan uusia voimalaitoksia yli 200 000 megawatin verran.

2 Komission ehdotus

2.1 Komission ehdotuksen tavoitteena on varmistaa, että energiaa säästetään vuosittain yksi prosentti enemmän kunkin jäsenvaltion aikaisemmin käyttämään energiaan nähden parantuneen energiatehokkuuden avulla. Säästettävä yhden prosentin osuus energiasta lasketaan jäsenvaltion keskimääräisen vuosittaisen energiankäytön perusteella viimeisimpien viiden vuoden ajalta. Tällä tavoin aikaansaadaan noin kuuden prosentin energiasäästö vuonna 2012. Direktiivin säännösten mukaisesti jäsenvaltioilla olisi velvollisuus raportoida ja varmistaa, että kyseinen energiamäärä on säästetty vuosittain vuoteen 2012 asti. Jäsenvaltioiden energiankäyttö voi edelleen kasvaa, mutta hitaammin kuin ilman kyseisiä toimenpiteitä.

2.2 Ehdotetulla direktiivillä tehostetaan energiatehokkuus-toimia sekä pyritään edistämään esimerkiksi valaistuksen, lämmityksen, lämpimän veden ja ilmanvaihdon kaltaisten energiapalveluiden markkinoita. Jäsenvaltiot velvoitettaisiin noudattamaan kahta energiansäästötavoitetta sekä varmistamaan, että energiantoimittajat tarjoavat energiapalveluita aikajaksona 2006–2012.

2.3 Energian loppukäyttöä koskeva yleinen yhden prosentin vuosittainen säästötavoite tarkoittaa yhtä prosenttia loppukäyttäjille edellisten viiden vuoden aikana jaetun tai myydyn energian määrästä keskimäärin. Kyseiset säästöt on todennettava seuraavilla aloilla: kotitaloudet, maatalous, kauppa ja julkinen sektori, liikenne sekä teollisuus. Lento- ja meriliikenne on jätetty direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle mittaussyistä. Direktiivin soveltamisalaan eivät myöskään kuulu energiantensiiviset teollisuudenalat, jotka kuuluvat jo päästökauppadirektiivin ja IPPC-direktiivin piiriin. Huomioon otetaan kaikki energiamuodot eli toisin sanoen sähkö ja maakaasu, kaukolämpö ja -jäähdytys sekä polttoöljy, kivi- ja ruskohiili, maa- ja metsätaloudesta peräisin olevat energiatuotteet sekä liikennepolttoaineet.

2.4 Jäsenvaltioiden julkisille sektoreille on asetettu alakohdainen tavoite, jonka mukaan niiden on säästettävä energiaa vähintään 1,5 prosenttia vuosittain etenkin energiatehokkaiden julkisten hankintojen avulla. Kyseisillä säästöillä edistetään omalta osaltaan vuosittaiseen yhden prosentin yleissäästötavoitteeseen pääsemistä.

2.5 Energiapalveluiden myyntiä varten on asetettu tarjontapuolta koskeva velvoite. Energian jakelijoiden ja/tai vähittäismyyntiyritysten on sisällytettävä energiapalveluita energian jakeluunsa ja myyntiinsä, kunnes palvelut kattavat viiden prosentin osuuden niiden asiakkaista. Vaihtoehtoisesti voidaan tarjota energiakatselmuksia.

2.6 Laskutapa tarjoaa hyvitystä toimenpiteistä, jotka on otettu käyttöön varhemmin. Jäsenvaltiot voivat mitata ja todentaa aikaisintaan vuonna 1991 käyttöön otettujen nykyisten energiapalveluiden sekä tehokkuustoimien yhtäjaksoisen vaikutuksen. Energiaverot ja energiansäästöä koskevat tiedotuskampanjat voidaan ottaa huomioon sillä edellytyksellä, että niiden vaikutukset ovat niin ikään mitattavissa ja todennettavissa.

2.7 Jäsenvaltiot päättävät, mihin aloihin toimenpiteitä tulisi kohdistaa ja mikä on kunkin alan osuus kansallisen tavoitteen saavuttamiseksi. Kaikille vaatimukset täyttävälle asiakkaille tulisi kuitenkin tarjota energiapalveluja ja energiatehokkuusohjelmia tai -toimia jossakin muodossa.

2.8 Säästöt lasketaan mittaamalla tai arvioimalla loppuenergian kulutuksen yhteenlaskettu väheneminen, joka perustuu energiapalveluihin, energiatehokkuusohjelmiin ja muihin vaatimukset täyttäviin toimenpiteisiin. Jäsenvaltiot raportoivat säännöllisesti edistymisestään tavoitteiden saavuttamisessa. Ehdotuksessa esitetään esimerkkejä vaatimukset täyttävistä energiapalveluista sekä energiatehokkuutta koskevista suuntaviivoista energiasäästön mittaamiseksi ja todentamiseksi.

3 Yleisiä huomioita

3.1 ETSK on useissa aiemmissa yhteyksissä painottanut energian säästämisen ja energian loppukäytön tehokkuuden lisäämisen merkitystä kestävästä kehityksestä tavoitteen saavuttamiseksi sekä erityisesti ilmastonmuutoksen torjumiseksi. Komission aloite erityisen huomion kohdistamiseksi tähän kysymykseen on tervetullut. ETSK kannattaa painokkaasti energiatehokkuustavoitetta sekä eräitä direktiiviluonnoksen ehdotuksista, mutta sillä on myös muutoksia esitettävänä.

3.2 Useissa jäsenvaltioissa kyseisellä alalla on ryhdytty toimenpiteisiin, ja sille ovat nykyään ominaisia monenlaiset poliittiset toimet sekä käytännön kokeilut ja tulokset. Ehkä yleisin toiminnan muoto — josta on myös joitakin unioninlaajuisia alakohtaisia esimerkkejä — kyseisellä alalla on vapaaehtoinen järjestäytymätön tai sopimuksiin perustuva toiminta.

3.3 EU:n tasolla on laadittu vaatimuksia kodinkoneiden ja muiden laitteiden energiankulutuksen merkitsemisestä sekä annettu rakennusten energiankäyttöä koskeva direktiivi. Muita toimenpiteitä, kuten energiaa käyttävien tuotteiden suunnittelua koskeva direktiivi, on valmisteilla. Monilla muilla EU:n politiikan osa-alueilla, kuten IPPC (¹)- ja energiaverodirektiiveissä, tuetaan lisäksi energian loppukäytön tehokkuutta. Valitettavasti näihin politiikkoihin sisältyy merkittävässä määrin toimenpiteitä, jotka nostavat huomattavasti energiakustannuksia. Tämän voidaan nähdä tukevan energiansäästöä, mutta korkeampien kustannusten kotitalouksille ja teollisuuden kilpailukyvyille aiheuttamat vahingot voivat ylittää myönteiset vaikutukset.

3.4 Asianmukaiset toimet energiatehokkuuden lisäämiseksi vaihtelevat huomattavasti paikallisten olosuhteiden ja tähänastisten toimenpiteiden erilaisuuden johdosta. Kyseisten toimien vaikutukset sisämarkkinoihin vaikuttavat rajallisilta. Tätä taustaa vasten on tärkeää, että toissijaisuusperiaatteen mukaisesti EU:n tasolla toteutettavat lisätoimenpiteet aikaansaavat todellista lisäarvoa.

3.5 Ehdotuksessaan komissio näyttää pyrkivän ottamaan huomioon toimenpiteiden erilaisuuden ja moninaisuuden. Kun otetaan huomioon kaikki jäsenvaltioiden ja unionin nykyiset säädökset sekä erityisesti kaikenlaiset vapaaehtoiset toimet, ETSK katsoo, että ehdotusta on kuitenkin mukautettava eräiltä osin nykyisten toimenpiteiden optimaalisen tehokkuuden lisäämiseksi. Myös johdonmukaisuutta muiden vastaavanlaisten — kuten rakennusten energiatehokkuutta koskevassa direktiivissä esitettyjen — vaatimusten kanssa tulisi selkeyttää.

3.6 Entistä parempaan energiatehokkuuteen liittyviä mahdollisuuksia on tarkasteltu useissa tutkimuksissa. Komitea on yleisesti ottaen samaa mieltä komission kanssa tämän esittämistä luvuista. Potentiaalia on paljon, mutta osaan siitä on suhtauduttava kriittisesti ottamalla taloudelliset tosiasiat paremmin huomioon. Energiatehokkuutta parantavien investointien kannattavuus on laskettu investoinnin elinkaarta vastaavan kuoletusajan mukaan, mikä ei useinkaan ole mahdollista käytännössä. Jos esimerkiksi omakotitaloon hankittavan muita tehokkaamman lämmitysjärjestelmän lisäkustannusten kuoletusaika vastaisi laitteen elinkaarta eli toisin sanoen kymmeniä vuosia, omistaja tuskin pitäisi sitä kannattavana investointina. Vastaavasti rajallisen investointibudjetin omaavassa pienessä liikeyrityksessä johtaja ei asettaisi yhä toimintakuntoisen koneen korvaamista vähemmän energiaa käyttävällä koneella korkeammalle prioriteettitasolle kuin hanketta, joka lisää sekä kokonaistuotantoa että liikevaihtoa.

3.7 Tätä taustaa vasten direktiivissä asetettu tavoite parantaa energiatehokkuutta vuosittain yhdellä prosentilla on kunnianhimoinen, mutta ei kokonaisuutta ajatellen epärealistinen. Julkista sektoria koskeva 1,5 prosentin tavoite, joka koskee pääasiassa rakennusten energiankäyttöä, voi joissakin jäsenvaltioissa olla erittäin vaikea ja kallis saavuttaa ehdotetun määräjän kuluessa.

3.8 Keskeinen sitovien tavoitteiden asettamista tukeva peruste on se, että tavoitteet ovat tehokkaita motivoijia. On kuitenkin monia perusteita, jotka puhuvat sitovan tavoitteen käyttöä vastaan.

3.8.1 Eroavuudet aikaisemmin ja nykyisin toteutettujen toimien välillä ovat sellaisia, että yhtenäistavoite saattaisi merkitä erilaisia kustannuksia eri jäsenvaltioiden energiankäyttäjille. Jäsenvaltiokohtaiset tavoitteet eivät ole mahdollisia laskelmien pohjana käytettävien vertailutietojen puuttumisen johdosta.

3.8.2 Toisena perusteena on se, että tavoite nähtäisiin keppinä porkkanan sijasta, mikä antaisi vääränlaisen viestin. Energiatehokkuuden parantamiseen liittyvistä mahdollisuuksista ja eduista tulisi tiedottaa ja niitä tulisi edistää myönteisellä, kannustavalla tavalla.

3.8.3 Nykyistä energiankäyttöä, energiatehokkuuteen liittyvää tilannetta sekä nykyisten toimenpiteiden vaikutuksia koskeva tietopohja on heikko monissa jäsenvaltioissa. Ehdotetussa direktiivissä esitettyjä energiansäästöä koskevia laskentamenetelmiä ei ole määritelty asianmukaisesti. Joustavuus tältä osin voi olla paikallaan, mutta tulokset ovat vertailukelpoisia ja luotettavia tavoitteeseen nähden ainoastaan silloin, kun sekä lähtötasoa koskevat tiedot että laskentamenetelmät ovat luotettavia ja vertailukelpoisia.

3.8.4 ETSK:ta huolestuttaa myös se, että asettaessa sitovat tavoitteet optimaalisten arvojen — tässä tapauksessa energiatehokkuutta koskevien optimaalisten arvojen — saavuttamatta jättäminen ei edistä asianmukaisella tavalla yleistavoitteisiin liittyvää optimointia, jossa on kyse esimerkiksi talouden kokonaistehokkuudesta tai kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä kustannustehokkaalla tavalla.

3.9 Edellä mainituista syistä ETSK ei kannata sitovien tavoitteiden asettamista jäsenvaltioille. Vähimmäisvaatimus tavoitteen asettamiselle on, että on määritelty kaikilta osin tyydyttävät ja soveltuvat laskentamenetelmät.

3.9.1 Sitovien optimaalisten kansallisten tavoitteiden sijasta ETSK ehdottaa, että jäsenvaltiot tulisi velvoittaa perustamaan energiatehokkuusohjelmia tai ajantasaisesti nykyisiä ohjelmia valvonta mukaan luettuna. Jäsenvaltioiden tulisi keskimäärin kyetä soveltamaan julkiselle sektorille asetettuja 1 ja 1,5 prosentin tavoitteita.

(¹) Ympäristön pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistäminen (*Integrated Pollution Prevention and Control*).

3.10 Jäsenvaltioiden tulee voida vapaasti päättää, miten tavoitteet ja toimet kohdistetaan eri aloihin ja energiamuotoihin. On kuitenkin tärkeää, että kaikki alat ja polttoaineet sisällytetään mukaan ja otetaan huomioon niihin sisältyvien mahdollisuuksien mukaisesti.

3.11 Ehdotettuun direktiiviin sisältyvät kirjaamista, todentamista ja valvontaa koskevat säännökset (4 artiklan 5 kohta) saattavat merkitä odotettavissa olevaan hyötyyn nähden kohtuutonta työmäärää. Kyseisen valvontatyön todistusarvo jää kyseenalaiseksi, sillä on vaikea muodostaa selkeää yhteyttä tietyn menettelytavan ja säästetyn energiamäärän välille. Tarvitaan huomattavasti yksinkertaisempi ja selkeämpi lähestymistapa, joka on kuitenkin luotettava.

3.12 Pakollisten toimien avulla saavutettuja tuloksia vastaaviin tuloksiin päästäisiin helpommin ratkaisemalla informaatioon ja rahoitukseen liittyvät ongelmat aikaisempaa suoraviivaisemmin. Tämänasuuntaisia toimia ovat 8 artiklan säännökset asianmukaisten pätevyys-, akkreditointi- ja/tai sertifiointijärjestelmien perustamisesta energiapalveluja varten. Kyseisiä säännöksiä tulisi kehittää ja laajentaa edelleen. Lisäksi on kehitettävä innovatiivisia rahoitusmenetelmiä, kuten lainoja, joiden korkotasoa on alhainen, tuen antamiseksi pitkien kuoletusajkojen ollessa kyseessä, kuten kohdassa 3.6 mainituissa esimerkkitaapauksissa.

3.13 Olisi myös lisättävä toimenpiteitä nykyisten hyväksi todettujen vapaaehtoisten toimien tukemiseksi ja kehittämiseksi. Esimerkkejä toimenpiteistä, joiden tulokset ovat osoittautuneet hyväksi ja joita komission tulisi edistää, ovat 12 artiklan mukaisesti tiedottaminen ja energiakatselmusten helpon saatavuuden varmistaminen, pk-yrityksille tai tietyille toimialalle soveltuvien energiakatselmussovellusten kehittäminen sekä energiakysymyksiä hallinnoiville henkilöille tarkoitettun jatkokoulutuksen tukeminen.

3.14 Erittäin laaja-alaisen raportointitoiminnan harjoittamisen sijasta komissio voisi tukea jäsenvaltioiden pyrkimyksiä parantaa energiatehokkuutta auttamalla niitä luomaan aikaisempaa paremman tietopohjan, joka hyödyttäisi myös sitä itseään. Tarvitaan seikkaperäinen analyysi energiatehokkuuden parantamisen nykyisistä esteistä. Komissio voisi myös lisätä yhteistyötä ja parhaiden käytänteiden vaihtoa jäsenvaltioiden välillä.

3.15 Tämänkaltaisesta ehdotuksesta, jolla on vaikutuksia markkinoihin ja joka aiheuttaa kustannuksia kuluttajille, on tehtävä asianmukainen vaikutustenarviointi. Koska tätä ei ole toteutettu valmisteluvaiheessa, ETSK kehottaa suorittamaan sen välittömästi, ennen kuin neuvosto ja parlamentti tekevät päätöksensä.

3.16 Komissio esittää ajatuksen niin kutsuttujen valkoisten todistusten järjestelmän mahdollisesta käyttöönotosta myöhemmässä vaiheessa. Kyseisenlainen järjestelmä voisi toimia ainoastaan, mikäli käyttöön otettaisiin energiansäästöä tai energiatehokkuutta koskevat sitovat velvoitteet. ETSK ei kannata sitovien velvoitteiden käyttöönottoa kyseistä tarkoitusta varten eikä näin ollen voi myöskään kannattaa valkoisten todistusten käyttöönottoa. Lisäksi sekä päästökaupan että vihreillä todistuksilla käytävän kaupan toimintaa tulisi seurata ja arvioida huolellisesti ennen kuin edes harkitaan uusien järjestelmien käyttöönottoa jo ennestään monimutkaisille energia-alan markkinoille.

4 Yksityiskohtaisia huomioita

4.1 Määritelmiä käsittelevässä 3 artiklassa energiapalveluiden käsite tulisi määritellä selkeämmin. Lisäksi 50 GWh:n kynnysrajaa pienten energian jakelu- tai vähittäismyyntiyritysten määritelmässä tulisi arvioida uudelleen, sillä raja saattaa olla epäkäytännöllisen alhainen.

4.2 4 artiklaa tulisi tarkistaa käsillä olevan lausunnon yleisten huomioiden mukaisesti.

4.3 6 artiklan a kohta ja 10 artiklan b kohta — Energiapalveluiden tarjonnan lisääminen on toivottavaa. ETSK ei kuitenkaan yhdy komission lähestymistapaan, jonka mukaan ainoastaan energian jakelu- ja vähittäismyyntiyritysten tulisi tarjota energiapalveluita ja niiden kustannukset tulisi sisällyttää jakelu- ja myyntihintaan, kunnes tietty markkinaosuus on saavutettu. Jo nykyään muutkin tahot — kuten kiinteistöpalveluyritykset, konsulttiyritykset ja energiapalveluyritykset — tarjoavat energiapalveluita, ja markkinoiden on oltava niille kaikille avoimet samoin edellytyksin. Ehdotus, joka koskee palveluiden tarjoamista ilmaiseksi viiden prosentin osuudelle asiakkaita muiden asiakkaiden kustannuksella, ei ole asiakkaita ajatellen oikeudenmukainen ja syrjii muita toimittajia.

4.4 "Vaatimukset täyttävän asiakkaan" käsitettä 7 artiklassa on selvennettävä.

4.5 10 artiklan a kohta — On hankala nähdä, miten siirtotariffit voidaan määrätä niin, että lisätään erityisesti energiatehokkuutta. On vaikea ymmärtää kohdassa esitettyihin esimerkkeihin sisältyvät asian kannalta merkitykselliset mekanismit.

4.6 13 artiklaan sisältyvät mittaamiseen liittyvät vaatimukset voivat osoittautua erittäin kalliiksi, ja kuluttaja on aina se, joka lopulta maksaa kustannukset. Mittaamiseen liittyviä menettelytapoja tulisi tästä syystä tarkastella huolellisesti.

Bryssel 28. lokakuuta 2004

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean

puheenjohtaja

Anne-Marie SIGMUND